

Рецензия

по конкурс за академичната длъжност „професор“ по Социология, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, за нуждите на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации“ към Институт за изследване на обществата и знанието при БАН, обявен в ДВ бр. 53 от 18.06.2013 г.

Рецензент: проф. дсн Майя Грекова, Катедра Социология, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Документи за участие в конкурса в посочения в обявата срок е подал един кандидат – доцент дсн Румяна Иванова Стоилова. Подадените от кандидата документи отговарят на изискванията на закона.

В папката с материали за конкурса на кандидата са включени публикации, които не попадат в приложения „Списък на научните публикации на доц. дсн Румяна Стоилова, които не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, на научната степен „доктор на науките“ и за заемане на академичната длъжност „доцент““. Следвайки изискванията за публикации на кандидатите за академична длъжност „професор“, разписани в Правила за работата на научния съвет на ИИОЗ (чл. 4.3.12.5 в)) няма да рецензирам тези публикации. В рецензията си ще имам предвид следните публикации: 1 монография, 6 статии на български език, 3 статии на английски език, 1 пособие за използване на резултати от емпирични социологически изследвания. Това са публикациите от посочения по-горе Списък. Ще изключа от съдържателно разглеждане монографията *Пол и стратификация. Влияние на социалния пол върху стратификацията в България след 1989 г.* (София: Сиела, 2012), доколкото тя представя дисертацията за присъждане на научната степен „доктор на науките“; както и статиите в съавторство под № 5, № 9 и № 10, независимо че са приложени „разделителни протоколи“, тъй като в тях е посочено единствено равното участие на съавторите, а не е определен съдържателно приносът на всеки от тях. Останалите от списъка публикации: „Хоризонтална сегрегация по пол на работните места – следствия за стратификацията, *Социологически проблеми*, 2013, 1-2; „Шансове на жените да упражняват нетрадиционни професии. В: *Семейство и солидарност между поколенията* (София: Акад.изд. „Марин Дринов“, 2013); „Значение на

социалния пол за изследванията на стратификацията в България“ (В: Неделчева,Т., (съст.) *Пространствата между социологията и социалната психология*, сборник в памет на Минчо Драганов. София: Изд. Аскони, 2013); „Индивидуализирани неравенства“ (*Социологически проблеми*, 2004, кн. 1-2); *За хората и природата на Пиринския регион* (София: Българо-Швейцарска програма за опазване на биоразнообразието, 2003); „The Influence of Gender on Social Stratification in Bulgaria“ (*International Journal of Sociology*, vol. 42, no. 3, Fall 2012) покриват изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“ след защита на дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор на науките“.

Цялата научна кариера на доц. Стоилова е в Института по Социология (понастоящем Институт за изследване на обществата и знанието) при БАН. Започнала през 1982 г. като социолог, от 2010 г. тя е директор на института. През всички тези повече от 30 години тя поддържа интереса си в областта на социалната стратификация и неравенствата както в теоретичен план, така и на равнището емпирична проверка на теоретични постановки, идентифициране на актуални проблеми както в контекста на българското общество, така и в сравнителна перспектива. В тази изследователска област са всички специализации на доц. Стоилова в университетите в Бамберг, Билефелд, Виена, Хамбург, както и в други утвърдени изследователски центрове. Прегледът на приложените документи недвусмислено показва значителен превес на изследователската дейност на доц. Стоилова. Тя е била ръководител, ключов експерт или член на екипа на 16 изследователски проекта, по-голямата част от които международни. Това са изследвания, фокусирани върху проблеми на социалните неравенства, равнопоставеността и дискриминацията, социалната политика, устойчивото развитие. Резултатите от тези изследвания са анализирани в публикациите на доц. Стоилова, използвани са за аргументиране на важни теоретични постановки в тях, представени са в доклади с отчетливо научно-приложен характер (такава е и приложената към документите публикация *За хората и природата на Пиринския регион*). Тук е мястото да обърна внимание на значителната и значима дейност на доц. Стоилова като експерт в различни национални научни и държавни институции. Респектиращо е и участието на кандидата на международни и национални научни

конференции, симпозиуми и летни школи – общо 23 участия в периода 2005-2013 година.

Признание за експертизата на доц. Стоилова в избраното от нея изследователско поле е позицията ѝ на Председател на Изследователския комитет „Стратификация и неравенства“ към БСА, която тя заема от 2005 г., а в по-широк план – изборът ѝ за заместник-председател на БСА (2009-2012). Нейната научно-приложна дейност, отвореност за сътрудничество с колеги, извън социологическата общност, също се ползва с признание: тя е член на управителните съвети на Българския център на жените в технологиите и на Българска фондация „Биоразнообразие“.

Доц. Стоилова има и педагогическа дейност – разработила е лекционни курсове за бакалаври и магистри в няколко университетски специалности. Смятам за особено важно, че университетските лекционни курсове, водени от доц. Стоилова, са пряко обвързани с нейните изследователски интереси и постижения. Това е знак, че за нея преподавателската работа е възможност да събуди интереса на студентите към изследователските проблеми, които разработва, да сподели, но и да провери пред една критично настроена публика, резултатите от своите изследвания и анализи. Това са курсовете:

- „Трудови пазари и социални неравенства“ в МА програмата „Трудови пазари и развитие на човешките ресурси“ към Катедра социология в Софийски университет, който тя води от 2008 г.;
- „Принципи на социалната стратификация“, „Социология на неравенствата“, „Демография и политики за населението“, „Неравенства и равенство на възможностите“, „Социална демография“ – бакалавърски курсове, водени от доц. Стоилова в Нов български университет в различни семестри от 2009 г.;
- „Класици на немската социология“ в специалност Социология във Великотърновски университет през учебната 2006-2007 година;
- „Социална стратификация“ в Югозападен университет в периода 1997-2007 година.

За съжаление кандидатът не е приложил учебните програми на своите курсове, поради което не бих могла да се спра по-обстойно на подхода при организиране на учебното съдържание и на вписването на резултатите от изследователската дейност в него.

Доц. Стоилова е била научен ръководител на 3 успешно защитени магистърски тези в МА програмата „Трудови пазари и развитие на човешките ресурси“, а понастоящем е научен ръководител на изключително интересна бакалавърска дипломна работа по социология в НБУ „Интеграция и условия на живот на млади хора, напуснали социални домове“. Изборът на научен ръководител се основава най-вече на доверие в неговата компетентност и на желание за съвместна работа, ето защо разглеждам тези факти като безспорно доказателство за признание от страна на студентите за качествата на доц. Стоилова като преподавател.

Доц. Стоилова е научен ръководител на редовен докторант, зачислен през 2012 г. в Института за изследване на обществата и знанието, била е научен ръководител и на докторант, отчислен с право на защита.

В началото на рецензията си посочих, че следвайки изискванията на закона и на правилника за неговото приложение, изключвам от съдържателно разглеждане монографията *Пол и стратификация. Влияние на социалния пол върху стратификацията в България след 1989 г.* Не мога да не отбележа обаче, че публикуването на монографията е станало с конкурс на Фонд „Научни изследвания“, което е неоспоримо признание за нейната научна стойност. Не мога също така да не разглеждам монографията като основа и контекст на следващите публикации на доц. Стоилова. Следвайки отново формални изисквания, изключих от разглеждане и статиите в съавторство, но те са доказателство за нагласата на кандидата към продължаване на екипната работа отвъд подготовката и провеждането на емпиричното изследване: нагласа за мислене заедно, за съ-изграждане на научен продукт, неизбежно съпровождано от оспорване, аргументиране, преосмисляне на собствената гледна точка.

Доц. Стоилова е изготвила подробна самооценка на постигнатото в „Справка за приносите на доц. д-р Румяна Стоилова“, което ми дава възможност да подчертая три основни приноса с различен характер:

1. Подходът за анализ на полово обусловените неравенства в сложното сплитане на социално произвеждани/възпроизвеждани образи/модели и повече или по-малко рационално проведен личен избор, а не просто като резултат от социално утвърдена неравнопоставеност на жените, при което жените се оказват принудени да я приемат и

да я препотвърждават. Този подход е теоретично аргументиран най-вече в монографията, но е представен и следван от доц. Стоилова във всички нейни публикации по проблеми в областта на социалните неравенства.

2. Анализ на резултати от емпирични изследвания, доказващ необходимостта от разглеждане на взаимнообвързаното влияние на различни фактори – пол, образование, социален произход, възраст, етнически произход, и др. – върху специфичната за България днес стратификационна структура. Такъв анализ е реализиран във всяка от разгледаните статии. Заедно с това доц. Стоилова подчертава необходимостта социологическото изследване на неравенствата, и в частност на половите неравенства, да разграничава: заявено доверие в полово определена социална позиция и реален достъп на жените до съответните позиции; регистрираните в изследвания на общественото мнение представи за различия в заплащането на мъжете и жените, заемащи еднакви длъжности и упражняващи един и същ вид труд, и реалното заплащане, което получават мъже и жени заемащи тези длъжности и упражняващи съответния вид труд; и т.н. А тази необходимост предполага провеждането на социологически изследвания с различни методи – качествени и количествени, за да се избегнат ограниченията на всяко от тях и да е възможно изграждането на картина на неравенствата в българското общество днес, отчитаща както конструиращата се социална структура, така и самопреживяването и себепологането на по различни начини самоопределящите се индивиди в нея.

3. Приносен е опитът на доц. Стоилова да разположи резултатите от изследвания на неравенствата в България в сравнителна европейска перспектива. Този опит включва както добро познаване на изследванията – теоретични и емпирични, провеждани през последните години в различни страни, така и включването на България като равноправен партньор в екипите на международни сравнителни изследвания. Тук отнасям и признанието на редакционния съвет на списание *International Journal of Sociology*, да повери съставителството на тематичен брой върху проблемите на социалната стратификация в България на доц. Стоилова (no. 3, Fall 2012).

Доц. Стоилова е подхождала отговорно към подготовката на Списък на цитиранията. Това, разбира се, са забелязаните от нея позовавания на нейни публикации. Безспорно е, че публикациите са познати и признати сред колегите, разработващи

проблематиката на социалната стратификация, социалните неравенства и конкретно – влиянието на пола върху тях. Тъй като не са приложени ксерокопия на цитиранията, не мога да се произнеса относно техния характер. Публикуваните в български специализирани списания четири рецензии на монографията *Пол и стратификация...* са доказателство за постиженията на доц. Стоилова и за интереса към тях.

Смятам, че не тук е мястото да влизам в дебат с кандидата. Бих отбелязала единствено очакването ми за приложение в конкретна изследователска практика/поредача от изследвания на заявения и аргументиран *„комплексен подход, който отчита равнищата на културата и социалното конструиране на пола, от една страна, и структура, която диференцира позициите, заемани от мъжете и жените в структуроопределящи измерения на неравенството като доход, власт и престиж“* („Значение на социалния пол...“), както и също такъв комплексен подход при изследване на социалните неравенства. А това означава и проблематизиране на приети като ясни, независими от конкретната социална реалност, безвъпросно прилагани в изследванията на социалната стратификация научни конструкти от типа на „класификация на социо-професионални групи“ и „престиж“, както и на културно специфичните представи за статусна йерархия, престижна професия, професионално развитие, домашен труд, и др., а и на връзките между образование и доход, доход и професия/длъжност, и т.н.

Познавам доц. Стоилова от поне 20 години като сериозен и отговорен изследовател, свързана не само професионално с Института по социология, отдадена на социологическото познание. Трябва да заявя обаче, че никога не сме били заедно в изследователски екип и нямаме общи публикации.

Заключение: Аргументираната в рецензията оценка за изследователската дейност и преподавателската работа на кандидата, както и съдържащите се в нейните научни трудове приноси, ми дават основание да препоръчам на членовете на научното жури да вземат решение за присъждане на научната длъжност „професор“ по социология на доцент д-р Румяна Иванова Стоилова.

Рецензент:

София, 24.10.2013 г.